

Na polnega obraza in drgetajoče utrujenih udov se je uprla včasih Tina z obema rokama ob moliko, trudna glava je klonila proti tlemi, oko jej je zaplaval v solzah in njene misli so jej pohitele tja, kamor jej je vedno in vedno velevalo srce, na — bojna polja, kjer se je mudil že tako dolgo, neznosno dolgo — njen Lentek.

Kdo bi popisal misli, čustva in hrepenenje žensko materinega srca, ki se v mislih oklepa boječega in edino življenjsko krepkega upa: Kaj bo z menoj in otrokom, ako mi pobere vojska — moža?

Te težke, da, pretežke težnje mlado materinega srca so se nekoliko omilile, led boječega upa se je nekoliko odtalil, ko je prikrevsala trudno težkih korakov na njivo Lentekova mati z malico in držeč za roko otroško po grudah kobacajočega Brenkovega edince Lentiča.

Da, da, ta negodno kobacajoči Lentič je bil Tininem srečo že več kot eno leto to, kar je bil nekaj mesecev skupnega življenja njen mož. V Lentičevih nedolžnih, radostnih in vedno vedro ter brezskrbno se smehljajočih očesih je zrla ljubezen, hrepenenje, in sploh celo možko in očetovsko dobro dušo svojega dosmrtnega tovariša na tej raskavi poti življenja. Pri pogledu na otroka so ožile mladi materi vsi oni blaži spomini, katere je resnično videla in doživljala tedaj, ko se je po enem letu vojne vrnil njen Lentek na dopust in dvignil prvič v očetovske roke prav nakvisku svojega edince, ki je boječe cepetal z nožicami in nerodno mahljaj z ročicama, da se ubrani neznanega tujca, ki mu je bil — oče. To so bili oni blaženi Tinini spomini pri pogledu na Lentiča, ki je že, odkar ga ni več videlo očetovsko oko, kobacal sam, govoril in za mamo molil za nepoznanega očeta.

V duhu je uživala Tina vse ono materino veselje, ki ga občuti mati, ako vidi, kako brzi otrok za očetom in ga oče v skrbni ljubezni vzame v krepko naročje in hiti z njim na polje, travnik ali za vprežno živino.

Vsaj po enkratnem resničnem užitku tega sicer skromnega, a nepopisno lepega veselja za dobro in nežno materino srce je poželela Tina, hrepenela z vso dušo po njem in molila koprneče, da jej nakloni Večni milost tega za njo blaženega pogleda.

Tina je delala in garala od zore do trdne noči. Lentekova mati je kuhala skromno družinsko jed, pazila na Lentiča in mu pripovedovala na ognjišču sededemu vse one za otroka nikdar zabne in v otroških letih rajsko lepe pravljice o: zeleni gori, o zlatem vozčku, o zakleti kraljčini itd.

V spomladnem in poletnem času so minavali Tinini dnevi v potu obraza; a ob delaprostih Gospodovih dneh in temnodolgih zimskih večerih pa je bičal njeno dušo ure in ure ter neznosne noči strah: Kje je moj dragi v zimi in ledu?

Praznik, da, božični praznik je bil za Brenkovo družino, kadar so dospеле očetove vrste iz bojišča pod ta krov trepetaj in molitve za očetovo in možovo življenje. Po sto- in stokrat je čitala Tina te vrste o Lentekovem zdravju in o njegovih očetovskih pozdravih na celo družinico. Majhni Lentič pa je zvedel od svoje mame, da vse več o ateku, kakor je ta resnično pisal. Stara babica pa je raztegnila Lentekove vrste v cele povesti o strašni vojski, katero gleda, doživlja in v kateri trpi njegov atek, ki mu boše pravil noč in dan o vojaki, vojski in kanonih, kadar se enkrat vrne in ostane doma pri mami in njemu.

Tako so živeli na Brenkovini pri težkem delu in vednih pogovorih o Lenteku, ki je le tuintam pisal, a domov ga ni bilo že tako dolgo, dolgo ne. Tina se je večkrat pritaženo hudovala v svojem sreču, ako je ugledala tega in onega vojaka iz fare doma na dopustu, le njenega moža ni bilo od nikoder. Večkrat se ji je vrnil celo sum: Kaj, ko bi me bil pozabil? Saj ta vojska je že pohujšala in izneverila ženam toliko mož! Pri takih težko mučnih dvomih materinega srca pa ji je pobožal uho nekod od doma lahni glasek Lentičev, razblinili so se ti ledeno mrzli dvomi ob misli: Če bi zabil name, ne more zabiti na otroka, katerega je videl samo enkrat v življenju in kateremu je — oče!

Pri tem solnčnem žarku otroškega glasu se je oprijela znova dela s podvojeno silo in njen gospodinjiski um je popravljaj in nabavljaj načrtih to in ono pri hiši in gospodarstvu, s čemur je menila zadovoljiti moža, ko se vrne na dom in bo našel marsikaj novega in potrebnega, kar poprej ni bilo pri hiši in gospodarstvu, ko je odhajal na vojno.

Tako je živel Tina v spominih in upu na moža, v materino rajskih čustvih pri pogledu na krepkega otroka in le za dom na skromni Brenkovini, ki je pa pridobivala od dne do dne na ugledu pri sosedih in na lastni imovini.

Pa je prinesel sosedov Mihec s pošte karto z bojišča k Brenkovim. Tina je čitala, roka, ki je dr-

žala pisanje pred oko, je omahnila, oko je zamigljalo v solzah trenutnega strahu, iz prs se jej je izvil bolestno pretrgan vzdih: „Bolan je!“ Dolgo so jej polzele debele solze po licu, telo jej je dregetalo in vendar je zbrala zadnjo moč in čitala dalje: „Bo kmalu boljše, in potem se vidi za dolgo, ne — za zmiraj!“ Kakor žarni blisk v temno noč so posvetile te zadnje besede v do skrajnosti popto in v upu otemnelo ženi in materino srce.

Kako naenkrat je olajšala v mislih to možovo bolezen, ki jej je obetala po hitrem ozdravljenju novo, za njo res življenjsko moč zopetnega svidenja in skupnega življenja.

Moj Bog, kaj vse je zvedel oni večer Lentič o ateku in goreče sta molila z mamo za zdravje in za skorajšnjo vrnitev onega, ki jima je bil pač vse na svetu.

Vendar Lenteka ni bilo dolgo, za Tino dvomljivo ter neznosno dolgo iz bolnice. Pisal je večkrat, pisal dolgo in natanko, da gre z zdravjem na boljše in je upanje, da se vidi skoraj in za — vedno. Vsak Tinin obisk k njemu v bolnico je odklonil in zavrnil, da je on predaleč in bi je itak ne pustili tako daleč v tuji in njej čisto nepoznati svet.

Tina se je tolažila s temi pismi polnimi najlepšega upa prelubeznivega svidenja in pospravljala v hiši, pri gospodarstvu in na polju, da so rekali sosedje: Lentek bo našel pri povratku novo Brenkovino, katere ne bo spoznal, tako je vsa vzorno urejena in posnažena.

To si lahko mislimo in vsaj nekoliko predstavimo, kako praznično veseli dnevi so zasolnčili tu nad Brenkovino, ko je objela očetova vest, da se vrne za sveto noč in Božič oni, za katerega se je vicala cela družinica v strahu in trepetu več nego dve leti.

Hiša je bila sveže pobeljena in osnažena od zunaj in znotraj, vse na svojem mestu: v hlevu, po kurnici in na dvorišču, ko je priropotal sosedov stric s kolesljom na dvor, da naloži babico in Lentiča, ki se peljeta na postajo zaželenemu očetu in sinu nasproti. Le Tina je ostala doma na materino prigovarjanje, da pripravi možu in njima večerjo za sveto in za Brenkovino — najlepšo — božično noč.

Lentič se je vozil takrat prvič s konjem, na lepem vozu in tako daleč nasproti ateku, katerega je poznal le iz materinega in babičinega pripovedovanja. Sedel je nekaj časa v novih hlačah, novi obleki in novi kapi kot pribit in zagožen v babičino krilo. Otroške oči so motrile prvič tek in peket konjskih kopit. Ko se je pa navojil konja, pa mu je utegnila babica komaj odgovarjati na vsa zvedavo radovedna vprašanja: Kaj je to in zakaj to? Do pogovora o ateku niti prišla nista med potjo, Lentič je gledal v hitrem teku voza preveč novosti, da bi ga bil zanimal atek, katerega ni poznal, o katerem je le slišal.

Od puhajočega vlaka, ki se je potegnil v dolino kot neznana, hitra pošast, pa se ne bi bil genil, da ga ni dvignila možka roka in pritisnila z gorkim poljubom na očetovo srce. Tedaj se je Lentič zganil — strahopetno, oči so mu zrle v možko lice, ki se je tiščalo njegovega, in babica mu je govorila: „Lentič, to so tvoj dobri atek, o katerem sva ti pravila že z mamo.“

Oče je nesel sinka na roki v gostilno, kjer so se ti srečni ljudje med seboj gledali, začudeno vzklkali in lica so jim žarela v onem blaženem solnčnem svitu zopetnega svidenja po oni strašni ločitvi z neizprosni mečem vojne.

Sele hladnokrvni sosedov stric je izbrisal žar svidenja z opominom: „No, ljudje božji, pijmo vendar!“ Pa so res trčili, stric in Lentek sta pila, babici pa je padla kupica na tla in se razbila. Stric je izustil: „Stara neroda!“ Babica je omahnila na stol, Lentek je povslel oči in se vsedel. Sin je spoznal: Materino oko, četudi ostarelo, je spoznalo kruho izgubo na njegovem telesu, dasi je bila komaj vidna in dobro ponarejena. Babica je ihtela, sin je povešal glavo, Lentič se je oprijel babičinega krila, le stric je hlastnil z jezikom in vprašal začudeno: „Ljudje božji ali ste ponoreli ali kaj?“ Nikdo mu ni odgovoril, le Lentek je ponudil desnico in mu jo položil v njegovo gorko roko. Kot bi se dotaknil gnusne kače, je spustil stric ponujeno roko, ki je bila v rokavici, vsa trda, mrzla, brez življenja, desnica iz železa, usnja in lesa. Sedaj pa ni govoril nikdo več. Babica je sunkoma trepetajoče ihtela, Lentek in stric sta pa molče nosila k ustom kozarca, eden z levico in drugi z desnico, kar je govorilo glasneje in več nego tisoč besed po dolgem, dolgem in težko pričakovanem svidenju. Le Lentič se je hudoval v otroško nedolžnem sreču: Kakšen je pač ta atek? Babica in stric ga gledata in sta žalostna, on pa bi mu tako rad kaj povedal, kar mu je naročila mama, pa se sedaj naenkrat ne upa,

ker sta se ustrašila babica in stric tega ateka, boje se ga tudi on.

To je bila žalostna vožnja od postaje do Brenkovine. Babica je samo enkrat jokaje vprašala: „Kako boš pač povedal Tini?“ Sin ni odgovoril, le menil je sam pri sebi: „Saj bo videla sama, kot je mati!“ Od stričevih so šli peš na hrib domov. Lentič je tekel naprej k mami in povedal, da atek že pridejo, a babica pa jokajo, odkar so zagledali tega ateka. Prijetno je bilo, ko so se peljali po ateka, nazaj pa se vsi jokali in še on se je, ker so se babica.

Tinin od bližajočega upa na svidenje v radosti ožarjeni obraz je prebledel trenutno pri tej otročji izpovedi, telo se jej je potreslo in noga jej je zastala, kot pribita v strahu. Presunilo jo je po cellem telesu, ko se je oklenila krog vratu roka in so jo prisrčno poljubila moževa usta. Ostala sta dolgo v objemu... Tinin strah je zginil in oprijelo in ovenčalo jej je srce ono nepopisno čustvo ljubezni do moža, katerega ni videla že tako dolgo, po katerem jej je zahrepenele srce vsak trenutek, ko se je spomnila nanj. Babice ni bilo v kuhinjo, Lentič je gledal od daleč, mož in žena sta pila in uživala iz zlate čaše zopetnega svidenja.

Tina je peljala Lenteka v hišo, ga posadila za belo pogrnjeno mizo, mu prinesla večerjo in ga ljubeznivo povabila: „No, vzemi no, Lentek!“

Pri tem ženskonežnem in ljubeznipolnem povabilu je odreklo možkosrčno in prezirljivo samozatajevanje, mož-vojak je sklonil glavo na mizo in na pol tiho, a bridko zaihtel.

Trenutno začarana Tina je planila k možu, se ga ovila okrog vratu in njeno telo je zadelo pri tem objemu ob nekaj železno-trdega, kar je viselo na moževem telesu. Roke so jej omahnile v objemu, spustila je moža, pomaknila se je proč od njega — ženi je bilo jasno — mož se je vrnil, a s tujo, trdo, železno-mrtvo desnico.

Taka je bila sveta božična noč na Brenkovini. Babica je ihtela celo noč v svoji kamri. Tina je v joku se oklepala moža, ki, dasi berač brez desnice, je bil in bo ostal vendar le njen mož, katerega boše odslej še bolj ljubila in mu še bolj stregla, ker mu je odrgala za življenje potrebno desnico vojna, ki pri svoji žetvi ne izbira med klasjem in smetljivcem. Le Lentič je zaspal ono sveto noč za pečko v joku, ker je jokala mama in babice ni bilo, a v otroški ogorčenosti nad tem atekom, ki ni prinesel nič, o čemur mu je pravila mama, ki ni govoril nič o vojaki in o vojni, le jokali so vsi in še Jezusčka v jasliah niso hoteli pogledati.

Drugo jutro, na sam božični dan, pa se je vzbudil Lentič poleg ateka. Ustrašil se je, ker ni bilic mame, utekel bi bil v kuhinjo k babici, da ga ni pridržal ta atek. Že je zapotegnil obraz v kisle gube joka, pa je zavrl solze, oko se mu je uprlo v atekove vzglavje, kjer je ležalo nekaj tako srebrno-svetlega, in je bilo kakor roka.

Lentič je premagal strah pred neznanim atekom, stegnil je ročico in potegnil k sebi ono svitlo okovano roko. Menil je: To je ono, o čemur so mi že pravili babica in mama, da mi bo prinesel atek iz vojske. Lentek je otipaval umetno roko, jo gladil po svitlih okovih, gibal kazalec in palec in radovedno vpraševal: „Atek, kaj je to? Zakaj je to? Ali je to-le moje? Ali slobodno nesem pokazati, kar ste mi prinesli iz vojske, mami in babici v kuhinjo?“ Atek pa ni nič odgovoril, le pokrnil se je preko glave in mlo zaihtel. Lentič je spustil ono svitlo roko, smuknil s postelje proč od ateka in stekel v kuhinjo, kjer je hitropovedal mami: „Atek jočejo, ker sem jim hotel vzeti in pokazati mami in babici ono svetlo roko, na kateri se gibljeta samo dva prsta.“ Pa mamica tudi ni nič odgovorila, ga je le dvignila na roke, ga objela in še bolj na glas zajokala kot atek. Zjokal se je tudi on, ker sta jokala mama in atek, a on ni vedel zakaj. Sele babica so mu povedali, da so v vojski odstrelili ateku roko in ona svetla roka je sedaj atekova, pa se lahko po noči dene proč in za zglatje. Babica so mu še zaupali, da je ateka neizmerno bolelo, ko jim je vzelo roko. Ta svitla roka je pa za nič, samo da drugi vidijo, atek ima dve roki, v resnici pa samo eno. Ko je pa Lentič to slišal, se mu je usmilil ubogi atek in otroško bridko je zaplakal tudi on na božični dan iz usmiljenja do ateka.

Taka je bila sveta božična noč in božični dan na Brenkovini in še bogzna na koliko krajih tudi po drugod za časa svetovne vojske. Danes gledamo le še z malenkostnim sočutjem na še žive preostanke te velike morije, se obrnemo pri pogledu na invalida v stran in rečemo malomarno sosedu: Glej ga, ta ti pa nima roke ali noge!

Božični večer v zaledju fronte.

(Doživljaj med vojno — priobčil dr. Leop. Lenard.)

Pihala je ostra kraška burja. Pred njo ne varujejo ne vrata, ne okna in celo topla peč — ako se slučajno nahaja peč v kraški hiši — je v boju zoper tega zavratnega in zahrbtnega sovražnika skoraj brez moči. Kaj Sele, ako imajo okna razbite šipe, kakor je bilo v mojem župnišču, vrata špranje, da lahko dlan porineš vanje, drv za peč pa nobenih. Prvič mi jih ni imel kdo pripeljati, drugič bi mi jih vojaki takoj pokradli, ako bi jih dobili.

Zavijem se v svoj stari kožuh, stojim sključen nad mizico in čakam, da mi kuharica prinese večerje. Pravzaprav smo jo čisto po krivici imenovali „kuharica“, ker ni kuhala čisto nič. Prvič ni imela kaj. Mesa sem dobil na teden devet dekagramov, neke

slabe moke na mesec 3 kilograme. Pridelal nisem nič, kupiti ni bilo mogoče nič, izprositi se manj, toraj tudi ni bilo veliko kuhati. Drugič ni bilo kje. Župnišče so mi zasedli vojaki. V sobah so stanovali častniki, v kuhinji kuhali kuharji, burši in ordonanci so spali po veži in po stopnicah, kuharji v kuhinji. Tretjič pa tudi ni bilo treba, ker sem živel od vojaške kuhinje. Kadar se je kuhalo, je stala moja kuharica kot Heli-jeva sinova med vojaki poleg lonca, vzela zame del in mi prinesla v sobo. Seveda je bilo v tem slučaju moje življenje odvisno od razmerja, v katerem sem stal do vojakov in častnikov. Na splošno so bili vojaki zame zelo dobri. So pač čutili, da smo vsi enaki reveži. Najslabše je bilo, ako so bili vojaki revni in

pošteni, a dobili so se tudi taki. Zgodil se je slučaj, da me je adjutant majorja, poveljnika vojaštva, mloprosil, naj mu podarim srajco in spodnje hlače. Imel ni na sebi dobesedno niti koščeka perila. Vrnili so se ravno s fronte na oddih, tam so izgubili celo prtljago, a kar so imeli na sebi, je razpadalo. Najbogatejši so bili madžarski Judje od trena.

Vstopi ordonanc poveljnika, ter me službeno ljudno povabi h gospodom častnikom na večerjo in božičnico. Odvrnem mu seveda, da pridem. Takoj za njim vstopi kuharica, ter mi prinese večerjo, obenem pa pove, da me zunaj čaka nek vojak, star mož, čes, da sem ga povabil zvečer k sebi. Pomislim in se spomnim nazaj:

Bilo je popoldne. Grom iz župnišča iz vasi gori proti klanou. Ob cesti sloni in zmrzuje vojak, star mož. Pogledam in v oči mi pade njegova stara, zdelana postava. Nagovorim ga, odvrne v poljskem jeziku. Toliko bolj me zanima. Vprašam ga, odkod je, in koliko je star. Pove, da je nekje od Przeworska v srednji Galiciji, a star je že 64 let. Začudim se in vprašam dalje starega, zlomljenega možaka, kako da se nahaja pri vojaštvu? Ali se je morda ponudil iz lastnega navdušenja? To se mi je zdelo pri poljskem kmetu čisto izključeno. Zmaje žalostno z glavo, ter mi pove svojo zgodbo. Neki vojaki so prišli mimo. Stopili so k njemu in rekli, da potrebujejo voza in konj, da jim nekaj peljejo do sosednje vasi. Rekli so, da bodo plačali. Hotel je, da naj pelje njegov sin, a častnik je rekel, naj sin ostane doma, ker je v vojaških letih. Pelje naj raje sam, čez dva dni se vrne in dobi plačano. Res je napregel in peljal, vozil je od vasi do vasi, vedno dalje, slednjič so vzeli konje in voz, plačali ničesar, njega pa preoblekli v vojaško suknjo, vtaknili med vojake in tako je prišel na šosko fronto.

Pozneje sem povedal častnikom, da sem našel meč vojaki moža, ki nima nobene vojaške dolžnosti. Odvrnili so mi čisto mirno, da so imeli dva taka „Galicijana“. Drugi je bil že 70 let star in je nedavno umrl. Temu možu sem torej naročil, naj pride zvečer k meni, ne da bi bil pravzaprav vedel zakaj in čemu. A mož je bil povabila zelo vesel. Sedaj mi je pa povabilo k častnikom prišlo ravno prav in rečem kuharici, naj da moje večerje, obstoječo v glavnem delu iz kuhanskega mesa na lakoti erknjenega konja Galicijanu, ki jo je povzeli v veži naslonjen na zid in tako vsaj nekoliko praznoval sveti večer. Večje beraške slike si je težko misliti! Sam se pa zavijem v kožuh, denem na glavo kučmo in stečem v grad k oficirski božičnici.

Grad je staro, zanemarljeno poslopje v bližini župnišča, sredi vasi na glavnem trgu. Medtem se je že davno zmrznilo, veter je pihal še vedno in z ve-

trom je zaletoval dež. Bilo je ene neizmerno puste vreme, ki vlada po kraškem svetu, kadar po drugih severnejših krajih prijazno sneži, a ljudje se tišče k topli peči. Pred gradom na trgu stoji lep, velik avlo z dobrim gumijem, kar je bilo v tistih, ko so celo najtežje ranjence vozili iz fronte v zaledje na tovornih avtomobilih z železnimi kolesi, naravnost nekaj posebnega. Vojaški šofer sedi na sedežu in se zavija v svojo suknjo. Vprašam stražo, odkod ta avto in odvrne mi, da so se pripeljali iz Ljubljane na obisk k božičnici neki gospodje, ki so sedaj v gradu.

Vstopim v dvorano. Okrog mene blek svetlobe, z mize prijetni vonj večerje, radostni glasovi vseprek, kričanje meških, kinetanje ženskih glasov. Takrat smo imeli pri nas tri oddelke vojaštva in nad njimi trije poveljniki, ki so bili vsi veliki prijatelji med sabo. Vsi trije so bili Nemci: prvi z Madžarskega, drugi s Češkega, tretji z Dunaja. Vsak je bil druge vere: prvi luteranec, drugi katoličan, tretji jud. Prvi je bil sam, drugi je imel pri sebi prijateljico in tretji ženo. Iz Ljubljane se je pripeljalo nekaj častnikov in ena dama. Poleg tega so bili seveda navzoči tudi vsi drugi domači častniki.

Nekim velikim patrijotom doli nekje na Madžarskem je prišla v glavo nesrečna misel, da so darovali za šosko fronto izvanredno močan in velik gramofon, ki je naravnost tulil kot bivol. Po nesreči je bila ravno naša vas tako srečna, da ji je armadno poveljstvo prisodilo ta veliku dušni dar. Sedaj so ga prvič postavili in navili in njegovo zamolklo tuljenje se je razlegalo daleč v temno noč, prevpilo piš burje in šum dežja, ter budilo iz sna dremajoče vojake po blevih in lačne otroke po izbah. Med gramofonovimi presledki smeh in kričanje, petje meških in ženskih grl. Na trgu pa korakajo semtrije v burji in dežju otrpeli stražniki, morda je kateri natrgal kje na drevju zmrzlih fig, ter si žajimi napolnil želodec za sveti večer.

Pridejo služabniki in prinese božična darila, katere so dobri ljudje po državi zbrali na šoske fronte. Ena izmed navzočih dam je pooblašena, da odpira in deli. Tudi jaz sem dobil svoj del — ne vem po kakih pravicah — ter ga urno vtaknil v žep, kakor da bi se dotaknil nečiste stvari. Gospodje prično odpirati navočke, jemljejo sladkarije, bonbončke in druge reči, se smeje, jih lučajo drug v drugega in ob steno. Pridejo razne drobnarije, gumbi, šivanka, sukanec, ker so pač dobri državljani mislili, da bi utegnili vstroči na fronti. Vse razmečejo po tleh, ob steno, odpro okno in lučajo v noč. Čemu jim je to delalo zabavo, ne vem.

Imel sem dovolj, poslovim se in gram domov. Med potjo ustavim šoferja, ki je vedno sedel na vozu:

„Koga čakate?“
„Gospode častnike, naročeno mi je, naj sedim tu, dokler ne pridejo.“
„Lahko čakate do jutra.“
„Kadar se jim bo zljubilo.“
„A kaj ste večerjali?“
„Nekaj vojaškega kruha sem vzel s sabo iz Ljubljane.“

„A kje ste obedovali?“
„Nič. V Ljubljani sem moral prehitro oditi, ni bilo časa.“

Vzamem iz žepa zavojček božičnih daril, ter mu jih dam in še nekaj cigaret, katere sem istotako pred odhodom vtaknil v žep.

V župnišču me je še čakala kuharica. Kadar sem bil zvečer z doma, me je vedno čakala, dokler nisem prišel.

„Tisti vojak je bil silno vesel večerje, še jaz sem mu nekaj določila od svojega. Ne bo dolgo, videti je, da je bolan. Zalosten letošnji Božič.“

„Kaj bo žalosten, ali ne slišiš, kako piškal?“
Gramofon je res bobnel, da je prekril glas cerkvenega zvona.

Dr. K. C.

Božični pozdrav slovenski mladini.

Drugi Božič v lastni neodvisni državi! Polagoma potihava bojni hrup. Od ene in druge strani se še zasliši zakasnel grom topov. Ni še prišel pravi mir na božjo zemljo. V težkih bolečinah se še vedno zvija človeštvo! S hrepenenjem strmi človeški rod v daljavo in vprašuje temno neznano bodočnost, kedar bo konec trpljenja, ali in kedar zavije lepša bodočnost. A odgovora ni. Stari, ki so okusili življenje, zdvajajo nad bodočnostjo. Mladina? Mladina pa se razdvaja. En del hrepeni po trenutnem užitku. Strastno se peha za dobičkom, da more hitro živeti. Drugi del pa je naša idealna slovenska mladina. Če živimo z njo, če delamo z njo, dobimo odgovor na ono vprašanje, katero danes vsi stavimo. V naši mladini je lepša bodočnost. Morebiti bodemo vsi deležni sadov te lepe bodočnosti, a tisti, ki bode vztrajal, bode saj v svojem srcu, pred svojimi duševnimi očmi videl obljubljeni deželo.

Mnogo, premnogo dogodkov je šlo mimo nas v enem letu. Pri tem smo skoraj prezrli to, kar je bilo najvažnejše. Vsakdanji boji, vedne skrbi so zatemnjevale naš pogled. Tako smo komaj mogli mimogrede ugotoviti za našo mladino prevažno dejstvo. Dobili na vsem ozemlju celotno slovensko šolstvo. Koliko važnosti je to za kulturni napredek, ve samo oni prečuti, ki čuti na sebi samemu posledice jezikovno razdvojenosti šolske izobrazbe. Koliko nejasnih pojmov vlečemo gojenei starih dvojezičnih šol seboj skozi življenje! Kako pomanjkljiva je vsled dvojezičnosti naša

strokovna in naša splošna izobrazba! Zamislimo se za en hip v šolske razmere v nekdanjem „vilajetu“, Koroški. Take duševne natezalnice pač ni kmalu kje prestala slovenska mladina, kakor v tej koroški učilnici — mučilnici. Cvet slovenske mladine je trpel v srednjih šolah in mnogim je šolski sistem na prvi stopnji do višje izobrazbe zagrenil vsako veselje do učenja. Potem pa naša nikdar ne pozabljen želja po najvišji izobrazbi na podlagi materinega jezika. Tudi ta želja se izpolnjuje.

V novi šoli se zbira slovenska mladina. Pred seboj vidi jasno odprto pot. Nikjer ne bode treba biti gost, povsod bode materinski jezik ključ do omike. Sedaj šele pričnemo pravo življenje naše mladine. Vidimo jo že, kako se zgrinja v šole. Vse je prenapolnjeno. Najtežje razmere, tudi v sedanjem času neverjetno podcenjevanje duševnega dela, je ne plaši. In uči se ta naša mladina po onem za izobrazbo tako mrtvem vojnem času z vso resnobo in spoštovanja vredno vneto. Ne zadostuje ji samo šolska izobrazba, ona se izobrazuje tudi še sama. Poglejmo samo našo vrlo slovensko dijaško zvezo in njeno prizadevanje za samoizobrazbo dijaka in za napredek! Tu ni nobene gračkanja in kacega skakanja za motnimi cilji. Trdno so uprli svoj pogled naši fantje v tisti cilj, ki se ga doseže pod znamenjem, na katerem je bilo nekoč napisano: V tem znamenju je zmaga.

Pa pogledjmo še drugo slovensko mladino! Bali smo se, da je kruta, grozna vojna idealne lastnosti naše mladine zamorila. Res je po neverjetnem razpa-

du ogromnega državnega telesa izgledalo, kakor da se je izgubil idealizem mladine. Naša društva so polni skoro sami otroci. Prvi vadiheljski tečaj Orlov v Mariboru v septembru je še stal zelo v znamenju teh razmer. Malo je bilo bivših vojakov. Toda v nekaj mesecih se je prebudil pravi duh slovenske mladine. Drugi vadiheljski tečaj je izgledal popolnoma drugače. Tu se je uril Orel, ki je prestal osem let vojaške službe, poleg mladega fanta, ki je šele zapustil ljudsko šolo. Vse pa je navdajala ena misel: V lastni državi smo, zato pa imamo tem večjo dolžnost, postati v vsakem oziru popolni. Orel si zvija gnezda po slovenski domovini, množi se in utrjuje se za vsak boj. Na vsaj prapor pa ni zapisal sovraštva, ampak tam se svetijo ognjene besede: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.

Orlu ob strani je vzletela Orlica. Slovensko dekle je od nekdanj idealno. Brez idealnega slovenskega dekleta si ne moremo misliti velikega uspeha majniške deklaracije. Sedaj se to slovensko dekle vnovič organizira v Dekliških zvezah, Marijinih družbah in Orlici.

Ko motrimo to gibanje, to veselje in navdušenje, to resno delo v mladih vrstah, postaja nam toplo pri srcu. Sveti večer obhajamo, praznik mladine in praznik krščanske družine. Na svet, vidimo prikazati v podobi otroka — Izveličarja sveta. Tebi slovenska mladina, ki si vrnavaš pot po Njegovih naukih velja božično oznanilo: Mir ljudem na zemlji.

Januš Golec.

Stazikin klobuk.

Stari Praznik je bil pravi slovenski kmet, trden po telesu in volji kot drenova grča. Le hrbet se mu je že krivil nekoliko, ker ga je preveč tiščalo težko breme šestih križev tega človeškega življenja. Nosi se je prav po starokmetiško: Sivo glavo mu je krič širokokrajni klobuk v delavnik in praznik v isti ne-utisnjeni in nepokvečeni obliki, kakor ga je bil pokrtil pred leti prvič pri klobučarju, ko ga je kupil. Obležka mu je bila iz domače ovčje volne z zelenimi obšitki na suknji. Pod ovratnik na srajci si je zavezoval, seveda ko je šel v cerkev, rdeče-pisano rutico, nogo so mu pa tlačale leto in zimo v škornjih z mehkiimi obodi, katere so krile pred javnostjo tudi ob najlepšem vremenu in trdo-suhi poti zavihane hlače. Staro kopito je bil oče Tomaž Praznik po duši, telesu in zunanjosti. Presneto, pa debel pod palec, da so ga pozdravljali gospodje iz trga in sam gospod fajmošter od fare z: „Dober dan, gospod Tomaž!“ Vsega je posedal dosti stari Praznik: zdravja, denarja in drugega imetja, a le samo enega in edinega otroka.

Še le z drugo svojo zakonsko ženo, otepajoč že več kot Abrahamovo starost, si je izprosil od Boga leta in leta težko pričakovano edinko, katero so krs-tili pri fari po njegovi prvi ženi za Anastazijo, pa že v zibelki so klicali otroka Stazika.

Ta Stazika, up prihodnosti na prebogati Praznikovini, zrasla je pod materinim očesom in ob očetovi roki iz otroka v deklico. Bogatini so bili Praznikovi in spoštovanje so uživali pri sosedih in znaneih prav daleč na okrog in vendar so glasno govorili ljudje, da je Praznikova Stazika bolj trantaste zunan-josti. Ne pa res, sam Bog pomagaj, bila je ta Stazika za dekline po dolgotosi prekrake, na širokost pa preobilne postave. Vendar sicer kratka in preširoka re-ja ni drugod nikjer tako v spoditko, kot pri dekliških oyetkah. Samo to je bilo na Staziki, da si je pomagala radi mladostne, telesne obilnosti bolj počasi in bolj

nerodno po stezah tega življenja, to že ni bilo prav obrekljivim jezikom, ki so jo nazivali prav po nečlo-veško: Tranta.

Seve, nekoliko je imel to hčerkino trantarstvo na vesti tudi njen lastni oče, ki je obuval in natezal na svoje staromodno kopito tudi svojo v mladosti br-stečo hčerko. Stazika je morala na očetovo izrečno zapoved porivati svoje noge v prostrane čevlje, da je ne bi kedaj skelele kurje oči. Obležka jej je bilo po staromaterinsko gosto nabrano krilo na „mojdere“. Edino svoje gladko polizane lase je smela prikriti na Gospodov dan s svileni ruto. Trdim pa in beležim na nazadnjaštvo očeta Tomaža glede nepreglednega po-lja ženske mode, ki je bilo dostopno za imovito Stazi-ko, ki bi bila lahko nosila lahne čevljčke na Skrips, laske na frfru in v blesteči svili lesketajočo obleko. A oče Praznik, sam jekleno trmasta grča glede moške mode pri lastnem oblačilu, sukal in vrfel je tudi svo-jo mladostno hčerko po istem starodavnem modnem motovilu, kakor je videl, da je gonila njegova mati njega in njegovo prvo ženo, on pa sedaj svojo drugo boljšo polovico in lastno edino hčerko Staziko. Krat-ko in malo: Stari Tomaž Praznik je na veliko nevo-ljo svoje druge žene in hčere veliko zagrešil, da so rekali ljudje: Bogata je ta Stazika, a trantasta, pa kot sama živa nevolja.

Nismo samo vsled te popačene narave človeško slabi obrekljivci, ampak tudi kristjani, ki poznamo dušo in srce, kar je posedala tudi Praznikova Stazi-ka. V tem njenem po naravi trantastem telesu in pod sarakopitno obleko pa sta bivala in žila Stazikina duša in srce, ki sta bila dostopna v hrepenenju vse-mu novodobnemu napredku glede vse te lepe in več-krat dokaj nerazumljive ženske mode. Stazika bi se bila kaj rada nosila in oblačila bolj moderno kot vse njene lepo oblečene vrstnice, a bala se je v tem ozi-ru očeta, ki je bil neizprosna nazadnjak vsakega na-

predka dekliške obleke, ki bi bila segala za eno gu-bico ali robek preko starodavne trnjeve meje njegove rajne matere, ki je vedno nosila nabrano krilo na „mojdere“ in brkalast robec.

Edini dve bitji na svetu, ki ste čutili Stazikine bol in hrepenenje po ženskem krasu in ponosu — le-pi in moderni obleki, bili ste: njena mati in Staziki-na prijateljica, domača, šekasto-pregasta mucka. Mati ni mogla in ni smela pomagati hčerki; mucka pa je sočutno poslušala Stazikine tožbe o očetovi trmi, ka-dar je oblačila v nedeljo jutro kiko na „mojdere“, se jej je dobrikala vijugasto s telesom in jo nalahno gla-dila z repcem. Stazika je bila tudi hvaležna za to ži-valsko sočutje in tolažbo z mačkijim telesom in rep-cem, mucka je smela celo v njeno kamrico in kadar je Stazika pomolzla krave, se je vsikdar spomnila z zdatno ponvico mleka svoje mačkije tolažnice v žalo-sti nad očetovo trmo in nad kiko na oni preklicani „mojdere“.

Stazika je stopila na stezo dekliškega življenja, kateri se še ne upira, ne protivi in je ne taji nobene srcece Evinih potomk, namreč v za smelste neveste solnčno dobo 20 let. Vendar do tedaj je poznalo njene srce v strahu božjem ter človeškem očeta, v ljubezni pa mater in mucko. Stazika menda res se ni niti še prav zavedala, da je ustvaril Bog v začetku dva člo-veka: moža in ženo. Kratko in pohvalno povedano: Praznikova Stazika je bil še nepokvarjeno nedolžen deklič v prostornih čevljih in na gosto v pasu nabra-nem krilu na „mojdere“.

Stazikino mater Rožo pa je nekaj vgriznilo na večer pred zaspancem ter že na postelji prav v sre-dino materinskih skrbi. Roža je dregnila pod rebra očeta Tomaža, češ: „Ti, naša Stazika že ima 20 let. Dati je bomo morali nekam v kuhinjo, da se privadi ognjišču, kuhiji, ponvam in piškancu.“ Zadržani o-